דְּבַר תּוֹרָה רוּבּוֹ וּמַקֵּפִיד עָלָיו חוֹצֵץ - רוב שערו מטונף בטיט או קשור, ומקפיד עליו (רש"י; תוס' ד"ה דבר, בשם יש מפרשים. וראה עוד להלן), אבל בבשר אפילו מיעוטו שאינו מקפיד חוצץ (תוס' שם בדעת היש מפרשים; תוס' בעירובין ד, ב ד"ה דבר, ורשב"א שם, בדעת רש"י).

ויש שפירשו, שגם בבשר אינו חוצץ אלא ברובו ומקפיד עליו (תוס' ורשב"א שם; ריטב"א כאן ובעירובין שם). ומכל מקום, השער נדון כגוף בפני עצמו ואינו מצטרף לבשר לחשבון הרוב והמיעוט, ואם החציצה היתה עליו, משערים ברובו ובמיעוטו של השער לבדו, וכן אם החציצה היתה על הגוף, משערים ברובו ובמיעוטו של הגוף לבדו, ואינם מצטרפים זה לזה לחשבון הרוב והמיעוט (הגאונים, הובאו ברמב"ם מקואות ב, טו; ראב"ד שם; ריטב"א עירובין שם ופני יהושע כאן, בדעת רש"י), שמכך שדין חציצה בגוף ודין חציצה בשער נלמדים מפסוקים שונים, מוכח שדנים על כל אחד בפני עצמו (ר"ן על הרי"ף שבועות ז, א מדפיו). ויש שסוברי, שהשער נחשב כגופו, והשער והבשר מצטרפים לחשבון הרוב והמיעוט (רמב"ם שם), ומה שצריך פסוק מיוחד לדין חציצה בשער, הוא משום שדין חציצה הוא אינו משום חסרון 'ביאת מים', אלא גזירת הכתוב היא שחציצה פוסלת, וצריך פסוק מיוחד להשמיענו שפוסלת גם בשער (קובץ שעורים ב"ק אות צב. וראה עוד בחי' רי"ז הלוי על הרמב"ם שם).

וְשֶׁאֵינוֹ מַקֵּפִיד עָלָיו אֵינוֹ חוֹצֵץ, שכיון שאין סופו ליטלו, בטל לגביו ונחשב כגופו (רש"י). וכן במיעוטו המקפיד, כיון שהדבר החוצץ אינו על רובו, בטל לגבי הגוף (סדרי טהרה קצח, א). ויש שפירש, שבמיעוטו המקפיד אין הטעם משום שבטל לגוף, אלא שכיון שהוא מיעוט, אין לו חשיבות לחצוץ ולהבדיל בין הגוף למים (חזו"א יו"ד צה, ג).

וְנָזְרוּ עַל רוּבּוֹ שֶׁאֵינוֹ מַקֵּפִיד מִשּׁוּם רוּבּוֹ הַמַּקֵּפִיד, הואיל וגם רובו שאינו מקפיד הוא 'רוב', ודומה במקצת לחציצה דאורייתא (רש"י). וגם לאחר גזירת חכמים, רובו שאינו מקפיד חוצץ רק מדרבנן, ואין אומרים שכיון שגזרו שחוצץ, מקפיד עליו וחוצץ מדאורייתא, משום שדין חציצה דאורייתא הוא דוקא היכן שמקפיד על כל הרוב, וכאן מקפיד רק על חלק ממנו, והיינו שמקפיד רק על מקצת מהחציצה, שאם יסירנו יישאר רק מיעוטו שאינו מקפיד, שאינו חוצץ אפילו מדרבנן (מהרי"א הלוי ב, סח, הובא באחיעזר ג, לג; קובץ הערות, הוספות ד, בשם הגר"ח. וראה שם עוד).

וְלִיגָּזֵר נַמִּי עַל מִיעוּטוֹ שֶׁאֵינוֹ מַקֵּפִיד מִשּׁוּם מִיעוּטוֹ הַמַּקֵּפִיד, שדומים בכך שזה מיעוט וזה מיעוט. **אִי נַמִּי מִשּׁוּם רוּבּוֹ שֶׁאֵינוֹ מַקֵּפִיד**, שדומים בכך שזה אינו מקפיד וזה אינו מקפיד (רש"י עירובין ד, ב; ריטב"א כאן).

■ להלכה, שתי שערות או יותר שהיו קשורות, אינן חוצצות [כדעת רבי יוחנן]. ושערה אחת קשורה, אם מקפיד עליה, חוצצת. אבל אם אינו מקפיד אינה חוצצת, עד שיהיה רוב השער קשור נימא נימא בפני עצמה [כדעת הגאונים והראב"ד] (שו"ע יו"ד קצח, ה). ואף בבשר, אינו חוצץ אלא רובו שאינו מקפיד, או מיעוטו המקפיד [כדעת תוס' והראשונים] (שו"ע שם, א).

וְלָבוּד - והיינו שאויר פחות משלשה טפחים שבין מחיצה למחיצה נחשב כסתום ויש לו דין מחיצה, וזהו דין לבוד האמור בגמ' כאן, שנאמר דוקא במחיצות, ונאמר עוד דין בלבוד שכל פחות משלשה טפחים אינו נחשב כמקום בפני עצמו אלא הוא טפל ובטל למקום שסמוך לו, וכמו שמצינו שהזורק חפץ למשך ארבע אמות ברשות הרבים, אם הוא בגובה פחות משלשה טפחים, נחשב כמונח וחייב [ראה במסכת שבת (צז, א)], ושם אינו ענין כלל למחיצות, אלא שני ענייני לבוד הם (שלום יהודה, נ. וראה קהלות יעקב שבת י, ב).

ומה שהגמ' לא מזכירה גם את ההלכה למשה מסיני המבוארת בגמ' להלן בסמוך, שבדופן שלישית של סוכה די בשיעור טפח, הוא משום שהטעם שבדופן זו די בשיעור טפח הוא משום שאומרים 'גוד' ודנים כאילו המחיצה נמשכת לאורך כל הרוח, וזה בכלל ההלכה למשה מסיני של 'גוד' המבוארת כאן בגמ' [וכשם שאומרים 'גוד אסיק' ודנים כאילו המחיצה עולה, כך בדופן שלישית אומרים 'גוד' ודנים כאילו המחיצה נמשכת לאורך] (רש"ש. וראה רש"י ד"ה הילכתא, וערוך לנר. וראה עוד מהר"ץ חיות). ויש שביאר, שהגמ' מנתה רק מקצת מדיני המחיצות שנאמרו בהלכה למשה מסיני, שכן ישנם דינים נוספים שהם הלכה למשה מסיני, ולמשל, דיני 'פרוץ מרובה' ו'עומד מרובה' במחיצות, שאמרו [בגמ' בעירובין (טו, ב)] שהם הלכה למשה מסיני, ולא מנתה אותם הגמ' כאן (גאון יעקב שם ד, ב).

דַּל חַד קְרָא לְגוּפֵיהּ פָּשׁוּ לְהוּ אַרְבַּע, ואף שאם 'יש אם למקרא', בתיבת 'בסכת' יש במשמע שתי סוכות, מכל מקום אין לומר שרק אחד מהם בא לגופו והשני בא לרבות דופן נוספת, שהרי אי אפשר לקרוא 'בסכת' כפי הכתיב, שאין משמעות למילה זו, ולכן בהכרח שיש לקרוא 'בסוכות', אבל לעולם כל המילה באה לגופה, שצריך לעשות סוכה (ריטב"א).

ומה שהגמ' שינתה את לשונה ואמרה 'דל חד קרא לגופיה' [ולא 'דל חד לגופיה', כפי שאמרה בדעת חכמים], משום שלפי רבי שמעון ש'יש אם למקרא', המילה 'בסכת' משמע שנים, ואם הגמ' היתה אומרת רק 'דל חד לגופיה' היה מקום לטעות ולהבין שהכוונה שרק אחד מתוך השנים נצרך לגופו, ולכן מוסיפה הגמ' 'דל חד קרא לגופיה', לומר שכל המילה נצרכת לגופו [אבל לפי חכמים שיש אם למסורת, המילה 'בסכת' משמע אחד, ולא היה מקום לטעות בכך] (ריטב"א).

מַר סָבַר סְכָכָהּ בָּעָיְא קְרָא, ואי אפשר ללמוד זאת מהמילה 'בסכת' הראשונה, שהרי היא נצרכת לעצם מצות סוכה (ריטב"א). ואין כוונת הגמ' שצריך פסוק ללמד שסוכה צריכה סכך [ופסוקים נוספים לכך שצריכה דפנות], שהרי יש ללמוד זאת מהמילה 'בסכת' הראשונה, שאי אפשר לעשות סוכה בלא סכך ודפנות, אלא כוונת הגמ' שצריך פסוק ללמד שאותו סכך צריך שלא יהיה 'מן העשוי', ושלא יהיה מדבר הפסול לסכך בו [ובלי הפסוק שסוכה צריכה דפנות, היינו אומרים שניח את הסכך על ארבעה עמודים בלא דפנות] (ר"ן סנהדרין ד, ב. וראה יד רמ"ה שם. ובערוך לנר כאן הקשה, שדינים אלו נלמדים [להלן יב, א] מפסוקים אחרים).

ויש שפירש, שודאי שאת עצם הדין שסוכה צריכה סכך יש ללמוד מהמילה 'בסכת' הראשונה, אלא כוונת הגמ' שצריך פסוק לומר שהדופן צריכה להיות סמוכה לסכך ולא יהיה אויר ביניהם, וכיון שצריך שלש דפנות, צריך פסוק מיוחד על כל דופן שצריכה להיות סמוכה לסכך, ולדעת חכמים ש'יש אם למקרא', וכאילו כתוב שש פעמים 'בסוכות', הרי שיש שלשה פסוקים לשלש דפנות, ושלשה פסוקים נוספים ללמד שכל אחת מהן צריכה להיות סמוכה לסכך (ערוך לנר. וראה שם בדעת רבי שמעון).

■ המשך במילואים עמ' 119